

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

OPONENTSKÝ POSUDEK

Jméno diplomanta:	Ing. Aneta Zimová
Téma práce:	Redefinice trestného činu znásilnění
Rozsah práce	185 stran celkem (z toho 148 stran vlastního textu)
Datum odevzdání práce:	27.12.2024
Vedoucí diplomové práce:	doc. JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.
Oponent diplomové práce:	JUDr. Jiří Říha, Ph.D.

1. Aktuálnost (novost) tématu

Autorka si vybrala jako téma své diplomové práce nové pojetí trestného činu znásilnění, jak vyplývá z právní úpravy účinné od 1. 1. 2025 (po změně provedené zákonem č. 166/2024 Sb.). Jde o významnou legislativní změnu, kterou bylo podstatně zasaženo do pojetí uvedeného trestného činu, jaké zde platilo předchozích 15 let. Jde o reakci zákonodárce na některé reálné případy a jejich problematické posouzení podle dosavadní právní úpravy, ovšem podobný trend lze vysledovat i v zahraničí. Práce na zvolené téma je tak jistě žádoucí a vítaná a téma je též vhodné ke zpracování v kandidátské práci.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

- teoretické znalosti – byly potřeba znalosti zejména z oboru trestního práva hmotného, ale i jiných právních odvětví (zejména práva ústavního a občanského), z dalších kriminálních věd (zejména kriminalistiky a kriminologie), jakož i dalších společenskovedních oborů (forenzní psychologie, sociologie apod.),
- vstupní údaje a jejich zpracování – diplomantka měla představit novou právní úpravu znásilnění, vysvětlit podstatné rozdíly oproti dosavadnímu přístupu, mohla se věnovat aspektům kriminologickým (zejména tzv. latentní kriminality), kriminalistickým a trestně procesním

(problematikou dokazování konkrétních znaků), jakož i sociologickým a psychologickým (zejména postavení oběti), bylo namísto zkoumat dosavadní znění právní úpravy, její výklad v odborné literatuře a judikatuře, využitelnost dosavadních řešení i pro futuro, bylo vhodné poukázat na mezinárodní právní předpisy, judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, nabízela se i možnost mezinárodního srovnání,

- použité metody – odpovídají tématu (převažuje metoda deskriptivní, zastoupena je metoda analytická a syntetická, jakož i komparativní).

3. Formální a systematické členění práce

Diplomantka rozdělila práci do 7 základních číslovaných kapitol, k nimž přidala úvod a závěr „s doporučením“. Nejprve představila vývoj právní úpravy znásilnění na našem území, využila přitom řadu historických pramenů, podrobněji se věnovala právním úpravám dokonce už od 16. století, následně se věnovala mezinárodnímu právu a multilaterálním smlouvám v této oblasti, jakož i judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Jádrem práce je kapitola třetí, v níž autorka podrobně pojednala o nové skutkové podstatě znásilnění a vymezila ji i vůči dalším trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Čtvrtá kapitola na ni úzce navazuje, autorka v ní analyzuje aspekty nekonsenzuálního pohlavního styku. V páté kapitole představuje dosavadní přístup aplikační praxe. V šesté kapitole provádí mezinárodní srovnání (se slovenskou, německou a španělskou úpravou). Sedmá kapitola je věnována statistickým údajům. Autorka tak zjevně postupuje logickým způsobem, v zásadě od obecného ke zvláštnímu, od historického uvození, po současnou úpravu, kterou podrobněji rozebírá, aby na ni navázala vlastními analytickými úvahami. Proti zvolené struktuře nemám žádných námitek.

4. Vyjádření k práci

Práce je zpracovaná velmi pěkně, autorka se o dané téma zjevně zajímá, což promítla i do svých úvah. Jakkoliv může mít čtenář na některé otázky poněkud odlišný názor, autorka podává v zásadě objektivní náhled opřený vedle textu právních předpisů o soudní judikaturu (především tu publikovanou) a odbornou literaturu, nejprve podává objektivní náhled, který pak doprovází vlastními úvahami. V tomto ohledu je třeba autorku pochválit. Práce ve všech zmíněných kapitolách má dobrou úroveň, autorka celkem komplexně představila novou právní úpravu skutkové podstaty trestného činu znásilnění, věnovala se historii právní úpravy, důvodům zavedení nové definice znásilnění, zajímala se i o vybrané zahraniční právní úpravy, k problematickým otázkám zaujala vlastní odůvodněný názor. Práci celkově hodnotím jako nadstandardní diplomovou práci. Níže uvedených několik drobných poznámek k vybraným pasážím práce je proto jen jakýmsi doporučením, na co se ještě zaměřit, kdyby se autorka chtěla zvoleným tématem dále vědecky zabývat.

V první historické části autorka podává základní přehled právních úprav dokonce už od 16. století, to ovšem platí jen o právu městském a jen jde-li o původně soukromé soupisy Brickího z Licka a Koldína (pro případné další budoucí vědecké směřování autorky je možno jí připomenout vliv na Koldínův soupis norimberského práva, které navazovalo na tzv. Švábské zrcadlo, dále zejména v severních Čechách vliv tzv. magdeburského práva, které vycházelo z tzv. Saského zrcadla Eike von Repgow, významný vliv je možno přiznat i Constitutio Criminalis Carolina z r. 1532, pominout ovšem nelze především tuzemská Zřízení zemská – Vladislavské z r. 1500 a Obnovené z r. 1627). Všeobecně platnou úpravu zmiňuje pak až s počátkem 18. století (Constitutio Criminalis Josephina z r. 1707), následně pak podává téměř úplný základní přehled vývoje právní úpravy na našem území (i zde by však bylo možno připomenout další pominuté prameny důležité pro postih tohoto trestného činu, resp. významné pro další vývoj právní úpravy – ať jde o osnovy trestních zákoníků z dob tzv. 1. republiky, úpravu platnou během druhé světové války, tedy tzv. německé protektorátní právo, nebo týkající se specifického okruhu pachatelů – mladistvých či vojáků – viz § 404 a násl. zák. č. 19/1855 Ř.s., vojenského trestního zákona). Jinak přehled dává základní náhled na vývoj právní

úpravy, který není v diplomových pracích obvyklý, to je potřeba ocenit, stejně tak i práci s historickými prameny a nikoli jen jejich odvozenými zpracováními (pro komplexnější pojednání o trestání znásilnění by však bylo zapotřebí zabývat se i obecnou částí právních předpisů, jakož i aplikační praxí). Zároveň může být poněkud zrádné a do jisté míry pro neznalého čtenáře i matoucí pojednání jen o tzv. násilném smilstvu, pokud byly jiné blízké formy pohlavního styku postihovány jinak (např. mezi osobami téhož pohlaví jako smilstvo proti přírodě, tj. i v případě využití násilí). Velmi ocenit je třeba i reprodukci odborné diskuze předcházející změnám v právní úpravě postihu znásilnění v 21. století.

V pasáži věnované nové právní úpravě bych doporučil se dále zaměřit na velmi sporné otázky, které změna přináší. Zcela nesdílím názor autorky uvedený v závěru, že posun oproti dosavadní právní úpravě a její aplikaci minimální, naopak jej považuji za významný ve více ohledech (některým se autorka též věnovala), stejně tak nesdílím názor, že by aplikační praxe setrvala i po této legislativní změně při svých dřívějších stanoviscích, naopak bude muset aplikovat novou právní úpravu v souladu s dodržáním pravidel o časové působnosti trestních zákonů. Je pravdou, že třeba v obecném pojetí bezbrannosti, jak vyplývá z § 119a odst. 1 tr. zákoníku (ve znění účinném od 1.1.2025) k zásadním posunům nedochází, neboť v mnohém definice vychází z dosavadního přístupu, přesto i v tomto ohledu změna nastává (překonání tzv. stuporu či zamrznutí bylo judikováno jako užití násilí, a nikoli jako využití bezbrannosti - viz rozhodnutí č. 10/2022 Sb. rozh. tr.).

Především ale jde o zavedení § 119a odst. 2 tr. zákoníku (ve znění účinném od 1.1.2025), jehož spornosti si je autorka též vědoma (takto vysoko stanovená hranice bezbrannosti nemá v dosavadní judikatuře oporu). Autorka poukazovala v této spojitosti důvodně na pohlavní styk dvou osob malého věkového rozdílu (Romeo a Julie klauzule), jde sice především o osoby starší 12 a mladší 15 let, jichž se zavedení § 119a odst. 2 tr. zákoníku (ve znění účinném od 1.1.2025) nedotýká. Nicméně je dobře myslitelný i pohlavní styk osoby před dovršením 12. roku věku a mírně starší osoby (ale může jít i o osoby stejného věku), jak vyplývá z poznatků autorů zabývajících se předčasnou sexualitou (zejména jde o častý jev v domovech mládeže) - srov. např. již starší práci PONDĚLÍČKOVÁ, J. Ne zralá sexualita. 1. vyd., Praha: Avicenum, 1990, str. 137, ISBN 80-201-0008. Mají pak takové osoby být vůči sobě navzájem pachatelé i oběťmi zároveň? Skutečnost, že nejde o trestný čin, ale o čin jinak trestný, neznamená, že vůči nim zůstává společnost bez reakce (viz hlava III. části první ZSM). O této problematice by bylo možno dále vést rozsáhlou diskuzi. Vítám proto alespoň vyjádření pochybnosti ze strany autorky v závěru práce.

Dále mám za to, že se autorka mohla více zabývat změnou spočívající v zavedení principu „ne znamená ne“ v oblasti procesní, zejména v dokazování. V oblasti hmotněprávní bude mít tato změna také významné důsledky při řešení omylů. Zde prosté konstatování, že již zřejmě nebude možno navazovat na dosavadní judikaturu, není zcela uspokojivé (viz kapitola 3.1.4.). Chtělo by to podrobněji rozebrat důsledky a možná řešení. Bylo by též žádoucí promítnout tyto závěry do oblasti dokazování a utváření skutkových závěrů v trestním řízení, a to i s ohledem na základní zásady, jimiž je trestní proces ovládán (princip presumpce nevinny a *in dubio pro reo*).

V části věnované mezinárodnímu srovnání bych doporučil více využívat původní odborné literatury daného státu (např. v případě německé úpravy autorka vychází veskrze z jediného zdroje, anglicky psaného příspěvku prof. Hörnle).

Pochopitelně by bylo možno vznášet dotazy ohledně řady různých dílčích pasáží a závěrů v nich uvedených a diskutovat o nich, to ale není úplně smysl posudku. Na tomto místě lze jen zopakovat, že práce je v celkovém svém vyznění nadstandardní, a to jak rozsahem, tak i hloubkou zpracování.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Cíl práce byl splněn.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Diplomantka zpracovala práci samostatně, využití zdroje poznání řádně označovala. Nejde o plagiát.
Logická stavba práce	Autorka práci rozčlenila do kapitol a podkapitol (viz výše).
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Seznam odborné literatury je na diplomovou práci mimořádně rozsáhlý, jen základní soupis čítá na stovku pramenů, je však doplněn i dalšími řadami pramenů (internetových zdrojů, rozhodnutí, právních předpisů), zastoupeny jsou významné české učebnice i komentáře, jakož i odborné články a monografie, v seznamu lze najít i zahraniční literaturu (anglicky a slovensky psanou), s níž autorka též skutečně pracovala (což dokládá i poznámkový aparát). Autorka citovala z cizích prací obvyklým způsobem. Vycházela z ČSN ISO 690:2011.
Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Hloubka analýzy je dostatečná.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Úprava práce je též na dobré úrovni, autorka využívala též hojně grafy a tabulky, což práci v dané pasáži prospělo.
Jazyková a stylistická úroveň	Z hlediska jazykového i stylistického je práce též na dobré úrovni, jen občas se objevují gramatické, případně stylistické chyby. Doporučil bych pro příště méně využívat populárně naučný až bulvární styl a přidržel se stylu ryze odborného, vědeckého (např. neužívat pojem „udělit“, jde-li o ukládání trestů, slova jako „lockdowny“, „zadek“ apod.).

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě	Práci doporučuji k obhajobě. Autorka by mohla stručně zhodnotit přínos nové právní úpravy a rizika spojená s její aplikací v počátečním období aplikační praxi.
Navržený klasifikační stupeň	1

V Praze dne 18.1.2025

JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.

oponent diplomové práce